

Cherchez la femme!

VISSZHANG - XLVII. évfolyam 32. szám, 2003. augusztus 8.

Kissé holtszezonbélinek tűnhet négy nem túl erős regényről írt kritikáról írt kritikáról írt kritika kapcsán jegyzetet írni, most mégis kénytelen vagyok ezt tenni, ugyanis ennek a beszélgetésnek a tárgya már rég eltért az eredetitől, vagyis a regényektől. Itt a róluk való beszéd formájáról van szó. Egy társaságban - amilyen az ÉS közönsége -, ahol beszélgetés folyik, időről időre nem árt megállapítani a beszélgetés szabályait. Érzésem szerint ezt próbálta megtenni Bán Zsófia a 30. számban Németh Gábor *Ex libris*-éről írt kétségtelenül indulatos írásában. Bán Zsófia eme bírálatának szándékát véleményem szerint Keresztési József vaskosan félreérti.

Bán nem azt kifogásolja Németh írásában, hogy az bírálja a négy női író regényeit, és még azt sem, hogy ezt a bírálatot nem argumentálja részletesen. Németh szövegének nyegle, nagyképp és provokatívan macsó hangvétele hozta ki a sodrából - teszem hozzá most már a saját véleményemet - jogosan.

Az ÉS szerkesztői, és gondolom, olvasói is különösen kedvelik a szellemes és szemtelen nyers hangnemű kritikát és publicisztikát.

(Folytatás a 14. oldalon)

Cherchez la femme!

(Folytatás a 13. oldalról)

A bensőséges és bennfentes cikizés mindig erős csoportképző és megtartó erő, mivel az összetartozást és az ellenfél kilétét evidenciának és nem argumentálandónak tekinti. A jól poentírozott glosszák és kritikák valójában egy érzületet fogalmaznak meg: mi jók vagyunk, azok meg mind hülyék vagy gazemberek. Aki ezt jól csinálja, az nagy karriert fut be az ÉS-ben.

Félreértés ne essék, nekem ezzel semmi bajom sincs, az ilyen típusú újságokat és szövegeket elsősorban a lelki higiénia szempontjából tartom funkcionálisnak, és néha, amikor idegesebb vagyok, én is olvasom őket. A probléma az, amikor a bensőséges élcelődés célpontjával kapcsolatban nincs közmegegyezés. Gyanítom, hogy e lap hasábjain egy cigány, néger vagy egy zsidó író gyengén sikerült regénye kapcsán senki sem engedne meg magának bensőséges tréfálkozást az illető etnikai vagy vallási hovatartozásával kapcsolatban. Hogy nézne ki, ha például valaki Kertész Imre, mondjuk *A kudarc* című - nem a legjobb - regényéről szóló kritikájában folyamatosan élcelődve utalna a szerző zsidóságára, és kritikái megjegyzéseit, tréfás és ízes antiszemita metaforákkal tűzdelné tele? (Mindenkinek a fantáziájára bízom, hogy megtalálja Németh Gábor: "kiborul a ridikül" fordulatának antiszemita megfelelőjét, amelyet Keresztési József ártatlan metaforának tekint csupán.) Nyilván több háziszerző ugrana erre a szövegre, ha egyáltalán leköznélnek. Miért volna megengedhető ugyanez a női irodalommal és irodalomkritikával kapcsolatban?

Itt nem arról van szó, hogy Németh megindokolja-e részletesen, hogy miért nem tetszenek neki a kiválasztott könyvek. Arról sincs szó, van-e női irodalom vagy női irodalomkritika, vagy nincs. Feminizmusról meg végképp nincs szó. Arról van szó, hogy a közbeszédben megengedhető-e, hogy valaki nemi, faji, vallási hovatartozása miatt nyilvános gúnyolódás céltáblájává válhasson, legyen az élcelődés bármilyen joviális és ártalmatlannak látszó is.

Németh Gábor szövege vállaltan hordozza a női-férfi irodalom megkülönböztetés értelmével szembeni

szkepszist, amely szkepszishez joga van. Ahhoz is joga van, hogy gúnyolódjon egy mű esztétikai silányságán (bár én ezt a fajta kritikát rettenetesen utálok, és nem értem, hogy épp egy író választja ezt az ellenszenves formát, aki biztosan tudja, hogy mekkora munka egy művet létrehozni). Az viszont ízléstelen, hogy az általa tárgyalt könyveknek épp a női nemmel való kapcsolatán élcelődik. Azt meg kifejezetten szomorúnak tartom, hogy ezt nemhogy leközik, hanem valaki még felháborodottan meg is védi eme jópofa macsózáshoz való jogot. (Kíváncsian várom az ÉS hasábjain a "csajokról" szóló tréfás recenzió után a "boxos képű nigger", a "pajeszos biboldó" és a "nagybajuszú vajda" írókról szóló hasonlóképp vicces kritikákat.)

Végül: lehet ostoba ötlet női kritikusok számára kötetet szerkeszteni, de lehet jó is. Csak rosszindulatú előítéletből lehet eleve elutasítani egy ilyen könyvet. Szerintem Németh Gábor sem előítéletből teszi ezt. Kritikájának születését - írása alapján - a következőképp rekonstruálom: Németh Gábor a jóképű magyar író, akinek fontos a nők figyelme, meglátta, hogy egy kötetben, amelyben női kritikusok magyar férfi írókról írtak, az ő munkásságát nem méltatták figyelemre. Ő ezért egyfelől a kötetben állt boszszút, amelyet szinte szóra sem méltatott, csak egérszékbe használt, másfelől az egész női irodalmi vircsafton: elővett négy gyenge magyar regényt, amelyet mind nők írtak, és halálba cikizte őket. Ezzel sikerült elérnie azt, amit korábban nem: most már odafigyelnek rá a nők. Cherchez la femme!

Kovács András Bálint